

Uit het oog, uit het hart?

Verschillen tussen normen aangaande verplichtingen naar ouders van Poolse migranten en Poolse en Nederlandse inwoners en de rol van migratie gerelateerde factoren hierin.

Marinda Vossestein

6 augustus 2017

Uit het oog, uit het hart?

Verschillen tussen normen aangaande verplichtingen naar ouders van Poolse migranten en Poolse en Nederlandse inwoners en de rol van migratie gerelateerde factoren hierin.

Naam student:	Marinda Vossestein
Studentnummer:	441432
Opleiding:	Sociologie, Groot stedelijke vraagstukken
Faculteit:	Faculteit Sociale Wetenschappen
Onderwijsinstelling:	Erasmus universiteit, Rotterdam
Plaats en datum:	Rotterdam, 6 augustus 2017
Begeleider:	dr. K. Karpinska
Tweede lezer:	prof. dr. P.A. Dykstra

De foto op de voorpagina is afkomstig van de website www.poleninbeeld.nl

Abstract

Het doel van dit onderzoek is om mogelijke verschillen tussen normen aangaande verplichtingen naar ouders van Poolse migranten en inwoners van Polen en Nederland te toetsen en te onderzoeken welke rol migratie gerelateerde factoren spelen in deze verwachte verschillen. Poolse migranten zijn momenteel de grootste groep nieuwkomers in Nederland en hebben vanuit hun thuisland sterke normen aangaande verplichtingen naar ouders. Om te toetsen of deze normen van Poolse migranten verschillen met inwoners van Polen en Nederland is een vergelijking gemaakt tussen het Gender and Generation survey (GGS) in Polen en Nederland en het Families of Poles in the Netherlands survey (FPN). Middels een multivariate regressieanalyse zijn deze datasets vergeleken, daarnaast is getoetst hoe migratie gerelateerde factoren een mogelijke verklaring geven voor de verwachte verschillen in normen. Vanuit de resultaten komt naar voren dat normen aangaande verplichtingen naar ouders van Poolse migranten minder sterk zijn, dan de normen van inwoners van Polen en sterker zijn dan de normen van inwoners van Nederland. Echter, komen de normen van Poolse migranten meer overeen met de Poolse dan met de Nederlandse normen aangaande verplichtingen naar ouders. Met betrekking tot de rol van de migratie gerelateerde factoren laten de resultaten zien dat hoe beter de Poolse migranten de Nederlandse taal spreken, hoe minder sterk hun normen aangaande verplichtingen naar ouders zijn. Daarnaast is de nationaliteit van de partner van invloed: Poolse migranten met een Nederlandse partner hebben minder sterke normen aangaande verplichtingen naar ouders, dan personen met een Poolse partner.

Sleutelwoorden: migratie gerelateerde factoren, multivariate analyse, Nederland, normen aangaande verplichtingen naar ouders, Poolse migranten.

Inleiding

Normen aangaande verplichtingen naar ouders zijn cultureel en sociaal economisch bepaald en gaan over de opvattingen die bestaan rondom verplichtingen van volwassen kinderen richting hun ouders (Rossi & Rossi, 1990). Normen zijn richtinggevend voor het gedrag wat getoond wordt, het zijn de onderliggende motieven voor het handelen (Dykstra & Fokkema, 2012). Onderzoek laat zien dat volwassen kinderen met sterke normen aangaande verplichtingen naar ouders meer praktische ondersteuning bieden aan hun ouders, dan kinderen met zwakke normen aangaande verplichtingen naar ouders (Broese van Groenou, 2005). Normen kunnen daarom gezien worden als een voorspeller van het gedrag (Dykstra & Fokkema, 2007).

Als een kind naar het buitenland vertrekt, blijven ouders over het algemeen achter. Migratie heeft daarom invloed op de mate waarin kinderen aan de verwachtingen van hun ouders kunnen voldoen. Zij kunnen om praktische redenen minder vaak op bezoek gaan en geen verzorging of praktische ondersteuning bieden (Karpinska & Dykstra, forthcoming). Echter, kunnen migranten wel op andere manieren zorg dragen voor hun ouders, zij kunnen hen financieel ondersteunen en contact houden via telefoon of internet (Baldassar, Nedelcu, Merla & Wilding, 2016; Baldock, 2000). Naast de praktische gevolgen van migratie op de mate waarin volwassen kinderen voor hun ouders kunnen zorgen, kan migratie ook gevolgen hebben voor de normen aangaande verplichtingen naar ouders. Migranten komen in het nieuwe land in aanraking met andere normen en worden hierdoor beïnvloed, dit wordt het proces van acculturatie genoemd (Cleveland, Laroche, Pons & Kastoun, 2009).

Eerdere onderzoeken naar de gevolgen van migratie voor normen aangaande verplichtingen naar ouders geven wisselende resultaten. Door het acculturatieproces kunnen normen aangaande verplichtingen naar ouders van migranten veranderen ten opzichte van de normen in het land van herkomst. Dit komt onder andere naar voren in een onderzoek naar intergenerationele relaties van Chinese migranten in Amerika. De normen aangaande verplichtingen naar ouders verdwijnen niet, maar worden aangepast zodat ze passen binnen de Westerse samenleving (Lan, 2002). Echter, komt in het onderzoek van de Valk en Schans (2008) naar voren dat normen aangaande verplichtingen naar ouders van migranten in Nederland anders zijn dan de normen van niet-migranten. Uit dit onderzoek blijkt dat migranten sterkere normen hebben aangaande verplichtingen naar ouders dan niet-migranten in Nederland. Het lijkt erop dat migranten vast houden aan de sterke normen aangaande verplichtingen naar ouders welke zij vanuit hun cultuur hebben

meegekregen en dat zij weinig beïnvloed worden door de minder sterke normen aangaande verplichtingen naar ouders van niet-migranten in Nederland (Bordone & de Valk, 2016). Dit resultaat bevestigt de socialisatiehypothese die er van uitgaat dat personen vasthouden aan normen die zij tijdens hun jeugd hebben eigen gemaakt (Waller, Berrington & Raymer, 2012; Milewski, 2007).

Bij eerdere onderzoeken naar normen van migranten in Nederland zijn alleen 'oude' migrantengroepen meegenomen, zoals Marokkanen, Turken, Surinamers en Antillianen (de Valk & Schans, 2008; Merz, Özeke-Kocabas, Oort & Schuengel, 2009; Phalet & Schönplflug, 2001). Veel minder is bekend over nieuwe migrantengroepen in Nederland, dit onderzoek zal zich daarom richten op Poolse migranten. Zij zijn momenteel de grootste groep nieuwkomers in Nederland (Kleinepier, de Valk & Van Gaalen, 2015). Nadat Polen in 2004 onderdeel werd van de Europese Unie, konden Poolse inwoners vrij in Europa reizen en werken. Dit zorgde in Nederland voor een grote toename van Poolse arbeidsmigranten, deze migranten migreren over het algemeen alleen; hun ouders blijven achter in Polen (Karpinstra & Dykstra, forthcoming). Poolse migranten verschillen van de 'oude' migrantengroepen doordat hun thuisland geografisch gezien dichtbij Nederland is. Daarnaast zijn de grenzen tussen Nederland en Polen open en kunnen Poolse migranten heen en terug reizen wanneer zij willen. Dit maakt het voor hen makkelijker om contacten met Poolse familie en vrienden te onderhouden. Het acculturatieproces kan hierdoor anders verlopen dan bij de 'oude' migrantengroepen, zij kunnen namelijk minder makkelijk contact onderhouden met hun thuisland door de grote afstand en gesloten grenzen (Snel, Faber & Engbersen, 2015).

Poolse migranten komen uit een collectivistische cultuur, vanuit hun socialisatie in deze cultuur hebben zij sterke normen aangaande verplichtingen naar ouders (Bordone & de Valk, 2016). In Nederland komen zij in aanraking met een individualistische cultuur, waar de normen aangaande verplichtingen naar ouders minder sterk zijn (Iakovou & Skew, 2011). Poolse migranten komen dus na hun migratie in een nieuwe context en kunnen het contact met hun traditionele cultuur verliezen. Eerdere onderzoeken laten zien dat de invloed van deze nieuwe context verschillende gevolgen kan hebben voor normen. Dit onderzoek richt zich op de vraag hoe normen van Poolse migranten mogelijk verschillen van de normen van Poolse en Nederlandse inwoners. Door de invloed van migratie gerelateerde factoren op de normen aangaande verplichtingen naar ouders van Poolse migranten te toetsen, wordt gekeken naar de mogelijke invloed van migratie op de eventuele verschillen tussen de normen aangaande verplichtingen naar ouders. De onderzoeksvraag luidt

dan ook als volgt: *In hoeverre verschillen de normen aangaande verplichtingen naar ouders van Poolse migranten in Nederland van normen aangaande verplichtingen naar ouders van Poolse en Nederlandse inwoners en welke rol spelen migratie gerelateerde factoren hierin?* Met migratie gerelateerde factoren worden omstandigheden bedoeld die samen hangen met migratie, hierbij valt te denken aan de tijd welke migranten in Nederland wonen en de mate waarin zij de Nederlandse taal spreken.

Normen zijn een voorspeller van het gedrag, daarom kan onderzoek naar normen overheden helpen om beleid te maken (Dykstra & Fokkema, 2007). De Poolse overheid kan door dit onderzoek inzicht krijgen in hoeverre ouders van migranten in Nederland kunnen rekenen op steun van hun kinderen. Als blijkt dat Poolse migranten in Nederland weinig belang hechten aan de zorg voor hun ouders, kan de Poolse overheid proberen om de zorg voor deze ouderen op een andere manier te organiseren.

Om antwoord te krijgen op de onderzoeksvraag worden Poolse migranten in Nederland vergeleken met inwoners uit Polen en Nederland. In eerdere onderzoeken worden alleen vergelijkingen gemaakt tussen normen van migranten en normen van inwoners of andere migrantengroepen uit het vestigingsland (Schans & de Valk, 2008; Bordone & de Valk, 2016; Waller, Berrington & Raymer, 2014). Echter, alleen door migranten te vergelijken met personen uit het land van herkomst kan getoetst worden in welke mate normen van migranten mogelijk verschillen van de normen uit het herkomstland. Om de vergelijking tussen Poolse migranten en inwoners in Polen en Nederland te kunnen maken wordt gebruik gemaakt van drie verschillende datasets. Allereerst worden de data van het *Gender and Generation survey* (GGS) in Polen gebruikt, deze is onder 20095 Poolse respondenten afgenomen. Het survey richt zich op intergenerationele relaties, namelijk hoe verschillende generaties elkaar ondersteunen (United Nations, 2015). Daarnaast wordt het *Gender and Generation survey* (GGS) in Nederland gebruikt, deze vragenlijst komt overeen met de GGS in Polen en is onder 8161 respondenten afgenomen. Tot slot wordt het *Families of Poles in the Netherlands survey* (FPN) gebruikt. Hierbij is een deel van de vragen gericht op de migratie naar Nederland en een deel van de vragen komt overeen met de vragen uit het GGS survey. De vragenlijst is afgenomen onder Poolse migranten die zich na 2004 in Nederland hebben ingeschreven en welke ouders in Polen hebben (Karpinska, Dykstra & Fokkema, 2016). Door de grote overeenkomsten tussen deze drie datasets kan er een unieke vergelijking gemaakt worden tussen de normen aangaande verplichtingen naar ouders van Poolse migranten in Nederland en inwoners van Polen en Nederland.

Context van Polen

Om te kunnen komen tot het formuleren van hypothesen wordt allereerst achtergrondinformatie gegeven over de migratie van Polen naar Nederland en over de Poolse familiebanden.

Nadat Polen in 2004 onderdeel werd van de Europese Unie, zijn er veel Poolse migranten naar Nederland gekomen. Door het EU lidmaatschap kunnen zij vrij in Europa reizen en werken. Sinds het jaar 2000 is het aantal Poolse migranten die ingeschreven staan in Nederland vervijfvoudigd. In 2016 stonden er 150.000 inwoners met een Poolse achtergrond ingeschreven. Hiervan waren 80.000 migranten vrouw en 70.000 man. Van deze groep zijn zo'n 30.000 personen in Nederland geboren, de andere 120.000 personen behoren tot de eerste generatie migranten (CBS, 2016). Het merendeel van de Poolse migranten komt naar Nederland om te werken, in 2009 was dit 80% van alle mannelijke migranten en bijna de helft van de vrouwelijke migranten. Het grootste deel van de Poolse migranten komt alleen naar Nederland, een eventuele partner en kinderen worden vaak later naar Nederland gehaald (SCP, 2011). De ouders van de migranten blijven over het algemeen in Polen achter (Karpinska & Dykstra, forthcoming).

Eerder onderzoek laat zien dat in de Poolse cultuur veel waarde wordt gehecht aan normen aangaande verplichtingen naar ouders (Muresan & Haragus, in: Karpinska & Dykstra, forthcoming). Dit wordt bevestigd door Iacovou en Skew (2011), zij typeren Polen als een zuidelijk familiesysteem met grote huishoudens en weinig eenoudergezinnen. Zo'n 10% van de huishoudens in Polen bestaat namelijk uit grootfamilies, dit betekent dat er meer dan twee generaties samen leven. Vergeleken met andere Europese landen is dit een hoog percentage (Iacovou & Skew, 2011).

Theoretisch kader

In deze paragraaf worden aan de hand van een literatuurstudie hypothesen geformuleerd. Hierbij wordt allereerst dieper ingegaan op de mogelijke gevolgen van migratie voor normen. Aansluitend zal er gekeken worden naar de migratie gerelateerde factoren welke het acculturatieproces kunnen beïnvloeden. Tot slot worden controlevariabelen beschreven die effect kunnen hebben op de normen aangaande verplichtingen naar ouders.

Mogelijke gevolgen van migratie

Zoals eerder beschreven hebben Polen over het algemeen sterke normen aangaande verplichtingen naar ouders (Bordone & de Valk, 2016; Karpinska & Dykstra, forthcoming). Poolse migranten komen na hun migratie naar Nederland in aanraking met een individualistische cultuur, waarbij de normen aangaande verplichtingen naar ouders minder sterk zijn (Iakovou & Skew, 2011). In de literatuur worden twee tegenstrijdige mechanismen beschreven met betrekking tot mogelijke invloeden van migratie op normen. Enerzijds is de verwachting dat normen van Poolse migranten gelijk zijn aan de normen van Poolse inwoners, dit is gebaseerd op de socialisatiehypothese. Vanuit de socialisatiehypothese wordt gesteld dat normen die eigen gemaakt zijn in de kindertijd niet meer veranderen door omgevingsfactoren. Dit betekent dat normen vast staan en niet aangepast worden naar mate iemand ouder wordt of in een andere omgeving terecht komt (Vatterrott, 2015). Migranten houden volgens de socialisatiehypothese vast aan de normen uit het land van herkomst, een nieuwe omgeving heeft geen invloed op de normen (Waller, Berrington & Raymer, 2012; Milewski, 2007). Met betrekking tot Poolse migranten in Nederland betekent dit, dat vanuit de socialisatiehypothese verwacht kan worden dat migratie geen invloed heeft op de normen van Poolse migranten. Hoewel zij in een andere omgeving terecht komen, zijn hun normen aangaande verplichtingen naar ouders gelijk aan de normen van inwoners van Polen. Op basis van deze verwachting wordt de volgende hypothese geformuleerd: *De normen aangaande verplichtingen naar ouders van Poolse migranten in Nederland zijn gelijk aan de normen aangaande verplichtingen naar ouders van Poolse inwoners. (H1a)*

Anderzijds is de verwachting dat normen aangaande verplichtingen naar ouders van Poolse migranten minder sterk zijn dan de normen van Poolse inwoners. Poolse migranten komen in een nieuwe omgeving en kunnen vervreemd raken van de Poolse cultuur en de Poolse normen. Poolse migranten komen in Nederland in aanraking met andere opvattingen en normen, de normen aangaande verplichtingen naar ouders zijn in Nederland namelijk minder sterk dan in Polen (Bordone & de Valk, 2016; Iakovou & Skew, 2011). De Poolse migranten kunnen beïnvloed worden door deze nieuwe opvattingen en hun normen hierop aanpassen. Het aanleren van de normen van een nieuwe cultuur wordt het acculturatieproces genoemd (Cleveland, Laroche, Pons & Kastoun, 2009). Acculturatie werd eerder gezien als een onomkeerbaar proces waarin men uiteindelijk uitkomt op assimilatie, dit betekent dat de minderheidsgroep de cultuur van de meerderheidsgroep overneemt (Alba & Nee, 1997). Dit hoeft echter niet altijd het geval te zijn, het kan ook zijn dat normen

deels of niet veranderen (Ward & Kus, 2012). In hoeverre normen aangepast worden is afhankelijk van migratie gerelateerde factoren, hier wordt in de volgende alinea dieper op ingegaan. Naast het acculturatieproces kan ook de afstand die bestaat tussen de migranten en hun ouders invloed hebben op de normen aangaande verplichtingen naar ouders. Doordat Poolse migranten minder mogelijkheden hebben om hun ouders te ondersteunen, worden de normen aangaande verplichtingen naar ouders minder sterk (Rossi & Rossi, 1990; Dykstra & Fokkema, 2012). Op basis hiervan wordt de volgende hypothese geformuleerd: *De normen aangaande verplichtingen naar ouders van Poolse migranten zijn minder sterk dan de normen aangaande verplichtingen naar ouders van inwoners in Polen. (H1b)*

Migratie gerelateerde factoren

De mate waarin de normen van Poolse migranten mogelijk verschillen van de normen uit het land van herkomst en het vestigingsland kan afhankelijk zijn van verschillende migratie gerelateerde factoren. In deze alinea wordt ingegaan op deze factoren die de normen aangaande verplichtingen naar ouders kunnen beïnvloeden en worden hier hypothesen over geformuleerd. Een eerste factor is de tijd die een migrant in het vestigingsland woont. Hoe langer een migrant in de nieuwe cultuur woont, hoe meer de migrant in aanraking komt met de normen van de nieuwe cultuur en hierdoor beïnvloed kan worden (Alba & Nee, 1997; Snel, Faber & Engbersen, 2015). Daarnaast kunnen Poolse migranten vervreemd raken van hun eigen cultuur, naar mate zij langer buiten Polen wonen. In het geval van Poolse migranten in Nederland, betekent dit dat Poolse migranten die lang in Nederland wonen meer beïnvloed worden door de Nederlandse normen en vervreemd raken van hun eigen cultuur, dan migranten die nog maar kort in Nederland wonen. Dit leidt tot de volgende hypothese: *Hoe langer Poolse migranten in Nederland wonen, hoe minder sterk hun normen aangaande verplichtingen naar ouders zijn. (H2)*

Eerdere onderzoeken tonen aan dat de mate waarin migranten de taal spreken van het vestigingsland invloed kan hebben op de onderlinge verschillen tussen normen (van Tubergen, 2006). Dit wordt bevestigd in het onderzoek van de Valk en Schans (2008), zij zien een significant verschil tussen de normen van migranten die Nederlands spreken en migranten die geen Nederlands spreken. Hierbij zijn de normen van de Nederlands sprekende migranten het meest gelijk aan de normen van Nederlanders zonder migratieachtergrond. Dit kan komen doordat migranten die de Nederlandse taal spreken meer in aanraking komen met de Nederlandse normen, doordat zij in gesprek kunnen gaan met Nederlanders. Daarnaast kunnen zij de

Nederlandse media volgen en hierdoor beïnvloed worden. Poolse migranten welke de Nederlandse taal niet of slecht spreken zouden wellicht alleen Pools sprekende contacten hebben, waardoor zij in aanraking blijven komen met de sterke normen aangaande verplichtingen naar ouders uit het land van herkomst. Dit leidt tot de volgende hypothese: *Poolse migranten welke de Nederlandse taal goed beheersen, hebben minder sterke normen aangaande verplichtingen naar ouders, dan Poolse migranten die de Nederlandse taal slecht beheersen. (H3)*

Naast taalvaardigheid kan ook de burgerlijke staat invloed hebben op de mate waarin normen aangaande verplichtingen naar ouders van Poolse migranten verschillen. Zo komt uit eerder onderzoek naar voren dat iemand zonder partner sterkere normen aangaande verplichtingen naar ouders heeft dan iemand met partner (Dykstra & Fokkema, 2012). Een mogelijke verklaring hiervoor is dat singles de steun van een partner missen en daarom steun zoeken bij hun familie in Polen. Hun sterke normen aangaande verplichtingen naar ouders laten zien hoe zij zelf graag behandeld willen worden (Dykstra & Fokkema, 2012). Daarnaast hoeven Poolse migranten die single zijn, geen rekening te houden met een partner en hebben zij de mogelijkheid om terug te keren naar Polen wanneer zij dit willen (Karpinska & Dykstra, forthcoming). Door de mogelijke terugkeer en de steun die zij zoeken bij hun Poolse familie, blijven zij zich verbonden voelen met Polen en ontstaat er weinig binding met Nederland. De verwachting is daarom dat de normen aangaande verplichtingen naar ouders van Poolse migranten zonder partner minder verschillen met de normen van Poolse inwoners dan de normen van Poolse migranten met partner. Dit leidt tot de volgende hypothese: *Poolse migranten zonder partner hebben sterkere normen aangaande verplichtingen naar ouders dan Poolse migranten met partner. (H4)*

Tot slot beïnvloedt de nationaliteit van de partner de mate waarin de normen van Poolse migranten onderling verschillen. Bij migranten die een relatie met een partner uit het vestigingsland aangaan, worden de banden met het nieuwe land versterkt en de banden met het land van herkomst minder sterk (Karpinska & Dykstra, forthcoming). Daarnaast helpt het hebben van een partner in het vestigingsland de migrant om de taal te leren en een goede baan te vinden. Deze migranten raken beter geïntegreerd in de nieuwe samenleving dan migranten met een partner uit het land van herkomst (Dribe & Lundh, 2008). Migranten met een partner uit Polen blijven in aanraking komen met de Poolse normen, waardoor hun normen aangaande verplichtingen naar ouders sterk blijven. Hierdoor is de verwachting dat de normen van Poolse migranten met een Nederlandse partner minder sterk zijn dan

de normen van Poolse migranten met een Poolse partner. Dit leidt tot de volgende hypothese: *Poolse migranten met een Nederlandse partner hebben minder sterke normen aangaande verplichtingen naar ouders dan Poolse migranten met een Poolse partner. (H5)*

Controlevariabelen

Naast de invloed van migratie gerelateerde factoren op de verschillen tussen normen aangaande verplichtingen naar ouders van Poolse migranten in Nederland en inwoners uit Polen en Nederland, komt in eerdere onderzoeken naar voren dat ook andere individuele factoren van belang zijn bij de vorming van normen aangaande verplichtingen naar ouders (Berry, 2008). Daarom worden de leeftijd, het geslacht en het opleidingsniveau van de respondenten meegenomen in de analyses als controlevariabelen. Wat betreft de leeftijd wordt enerzijds gedacht dat jonge personen sterkere normen hebben aangaande verplichtingen naar ouders, dan oudere personen. Doordat de kindertijd waarin hun ouders hen verzorgden nog kort geleden is, ervaren zij dat zij veel aan hun ouders verschuldigd zijn (Rossi & Rossi, 1990). Anderzijds zouden juist personen van middelbare leeftijd sterkere normen aangaande verplichtingen naar ouders hebben doordat hun ouders lichamelijke gebreken krijgen en hulpbehoevend worden (Gans & Silverstein, 2006). Met betrekking tot geslacht laten vrouwen sterkere normen aangaande verplichtingen naar ouders zien, dan mannen (Van Gaalen & Dykstra, 2006; Rossi & Rossi, 1990). Echter, neemt de sterkte van deze normen naar mate vrouwen ouder worden af. Dit komt doordat zij de zorg voor ouders als zwaar ervaren (Gans & Silverstein, 2006). Dat vrouwen sterkere normen aangaande verplichtingen naar ouders hebben dan mannen, wordt niet bevestigd in het onderzoek van Dykstra en Fokkema (2012), zij zien juist dat mannen sterkere normen aangaande verplichtingen naar ouders hebben dan vrouwen. Als verklaring hiervoor suggereren zij dat mannen meer sociaal wenselijke antwoorden geven op de vragen in hun onderzoek, dan vrouwen. Met betrekking tot het opleidingsniveau stellen Rossi en Rossi (1990) dat personen met een hoger opleidingsniveau sterkere normen hebben aangaande verplichtingen naar ouders, dan personen met een lagere opleiding. Dit wordt verklaard vanuit het gegeven dat ouders over het algemeen meer geld geïnvesteerd hebben in hoogopgeleide dan in laagopgeleide kinderen. De hoogopgeleide kinderen hebben hierdoor meer het gevoel dat zij iets terug moeten doen voor hun ouders. Dit wordt echter niet bevestigd in het onderzoek van Dykstra en Fokkema (2012), zij zien juist dat laagopgeleide personen sterkere normen aangaande verplichtingen naar ouders hebben.

Methoden

Data

Om antwoord te krijgen op de onderzoeksvraag wordt gebruik gemaakt van drie datasets. Allereerst worden de data van het *Gender and Generation survey* (GGS) in Polen en Nederland gebruikt. Deze studie richt zich voornamelijk op Europese landen en heeft als doel om per land te onderzoeken hoe de relatie is tussen verschillende generaties en verschillende seksen. Hierbij valt te denken aan de mate waarin generaties voor elkaar zorgdragen en hoe er gedacht wordt over man-vrouwverhoudingen. Dit onderzoek wordt elke drie jaar uitgevoerd bij dezelfde respondenten, per land doen er zo'n 9000 respondenten tussen de 18-79 jaar mee. In Polen zijn in 2010 bij de eerste ronde 20095 Poolse respondenten geïnterviewd. Het GGS in Nederland is in 2003 voor de eerste keer afgenomen, hierbij zijn 8161 Nederlandse respondenten ondervraagd (United Nations, 2005).

Naast het GGS wordt ook gebruik gemaakt van het *Families of Poles in the Netherlands survey* (FPN), dit onderzoek is onderdeel van het GGS en gebruikt een vergelijkbare vragenlijst. Deze vragenlijst is tussen oktober 2014 en april 2015 afgenomen bij 1131 Poolse migranten in Nederland. De respondenten variëren in de leeftijd van 18 – 58 jaar en hebben zich vanaf 2004 in Nederland gevestigd en ingeschreven. De respondenten zijn random gekozen vanuit het bevolkingsregister, de vragenlijsten werden zowel in het Nederlands als in het Pools aangeboden. Alleen respondenten met tenminste één ouder in Polen die nog in leven is, zijn meegenomen in het onderzoek. Doordat de vragen vergelijkbaar zijn, is het goed mogelijk om de dataset van het GGS in Polen en Nederland te vergelijken met de dataset van het FPN survey (Karpinska, Dykstra & Fokkema, 2016).

Operationalisering

Om het GGS in Polen en Nederland met het FPN survey te kunnen vergelijken zijn alleen respondenten in de leeftijd van 18 tot en met 58 jaar meegenomen in de analyse, dit is gedaan aan de hand van een selectie. De afhankelijke variabele met betrekking tot de normen aangaande verplichtingen naar ouders is gevormd aan de hand van het gemiddelde van twee stellingen die zowel binnen het GGS in Polen en Nederland als het FPN survey te vinden zijn, namelijk: 'Kinderen zijn verantwoordelijk om voor hulpbehoevende ouders te zorgen' en 'Kinderen moeten hun ouders in huis nemen, als ouders niet meer voor zichzelf kunnen zorgen'. De antwoordmogelijkheden bij deze stellingen zijn gehercodeerd en variëren van (1) 'helemaal oneens' tot (5)

'helemaal eens'. Om onderscheid te kunnen maken tussen de drie datasets zijn dummyvariabelen gemaakt die aangeven of iemand in Polen woont ('Pool'), in Nederland woont ('Nederlander') en tot slot of iemand een Poolse migrant is ('migrant').

Bij het toetsen van de rol van migratie gerelateerde factoren op de mogelijke verschillen van normen worden logischerwijs alleen respondenten uit het FPN survey gebruikt. De variabele 'tijd in Nederland' is gevormd door het aankomstjaar af te trekken van het jaar waarin het onderzoek gestart is (2014). Bij de variabele 'taalvaardigheid' is een schaal gemaakt van de vragen: 'Hoe goed kan je... 1) Nederlands begrijpen, 2) Nederlands spreken, 3) Nederlands lezen en 4) Nederlands schrijven'. Antwoordmogelijkheden op deze vragen zijn gehercodeerd en variëren van (1) 'helemaal niet' tot (5) 'erg goed'. De Cronbach's Alpha van deze vier vragen samen is 0,938, dit betekent dat de schaal zeer betrouwbaar is. In de analyse wordt ook gekeken naar de burgerlijke staat van de respondenten, op deze manier kan de invloed van een partner op verandering van normen getoetst worden. De variabele 'single' is gevormd vanuit de vraag: 'Heb je op dit moment een partner, dit betekent dat je nu minimaal drie maanden met iemand een relatie hebt'. Hierbij gelden als antwoorden (1) 'nee' en (0) 'ja'. Voor het toetsen van de invloed van een Nederlandse partner ten opzichte van een Poolse partner op de normen aangaande verplichtingen naar ouders zijn twee dummy variabelen gemaakt. Allereerst de variabele 'Poolse partner', hierbij wordt gevraagd of de partner uit Polen komt, met als antwoordmogelijkheden (1) 'ja' en (0) 'nee'. Bij de variabele 'Nederlandse partner' wordt gevraagd naar het land van herkomst van de partner, binnen de antwoordmogelijkheden kan er gekozen worden voor verschillende landen. Deze vraag is gehercodeerd en heeft als antwoordmogelijkheden (1) 'Nederland' en (0) 'niet uit Nederland'. De respondenten welke een partner hebben die niet uit Nederland of Polen komt, zijn niet meegenomen in de analyses. Middels een selectie zijn deze respondenten uit de dataset gehaald, dit gaat om een kleine groep van 61 respondenten. Door de heterogeniteit in deze groep is het niet mogelijk om hier een valide analyse mee te doen, daarnaast is de focus van dit onderzoek niet op deze groep respondenten, maar juist op de migranten met een Poolse of Nederlandse partner. Bij de vorming van de variabelen met betrekking tot de nationaliteit van de partner zijn singles niet meegenomen, dit om te voorkomen dat er missende antwoorden ontstaan.

Bij de controlevariabelen worden zowel de data van het GGS in Polen en Nederland als het FPN survey gebruikt. De dummy variabele 'geslacht' heeft als antwoordmogelijkheden (1) 'man' en (0) 'vrouw'. De variabele 'leeftijd' is binnen het

GGG al een bestaande variabele, binnen het FPN survey is deze variabele gevormd door het geboortjaar af te trekken van het jaar waarin het onderzoek gestart is (2014). Tot slot zijn er drie dummy variabelen gemaakt die het opleidingsniveau van de respondenten weergeven, hier wordt gekeken naar de hoogst behaalde opleiding. De variabelen zijn gemaakt aan de hand van *International Standard Classification of Education* (ISCED). Onder 'laag' valt het hebben van geen opleiding tot het afronden van laag middelbaar onderwijs (ISCED 0-2) onder 'midden' valt beroepsonderwijs (ISCED 3-4) en onder 'hoog' vallen hoger beroepsonderwijs en universitaire studies (ISCED 5 en hoger).

Analyse

De data zijn geanalyseerd met behulp van een multivariate regressieanalyse, hiermee wordt gekeken of er een verband gevonden kan worden tussen de afhankelijke en onafhankelijke variabelen. De VIF waarden van de variabelen zijn laag, er kan daarom vastgesteld worden dat er geen sprake is van multicollineariteit tussen de onafhankelijke variabelen. Om de hypotheses te kunnen toetsen worden de analyses in vier stappen uitgevoerd, de uitkomsten hiervan worden beschreven in modellen. In de eerste stap (model 1) wordt gekeken naar de verbanden tussen de afhankelijke variabele 'normen' en de controlevariabelen (leeftijd, geslacht en opleidingsniveau). Op deze manier wordt duidelijk hoe deze factoren de normen aangaande verplichtingen naar ouders beïnvloeden. In deze analyse is gebruik gemaakt van de data van zowel het GGS in Polen en Nederland als het FPN survey. In de volgende stap (model 2) worden naast de afhankelijke variabele en controlevariabelen ook de dummyvariabelen 'Pool' en 'Nederlander' toegevoegd, 'migrant' is hierbij de referentievariabele. Door de normen aangaande verplichtingen naar ouders van Poolse migranten te vergelijken met normen van Polen en Nederlanders, wordt getoetst welke verschillen er bestaan tussen deze groepen. Ook bij deze analyse zijn alle drie de datasets gebruikt. In de derde stap (model 3) zijn alleen FPN respondenten meegenomen en wordt getoetst welk verband bestaat tussen de migratie gerelateerde factoren (uitgezonderd de nationaliteit van de partner) en de normen aangaande verplichtingen naar ouders. Op deze manier wordt duidelijk onder welke omstandigheden normen kunnen verschillen. Tot slot (model 4) wordt getoetst wat de invloed van de nationaliteit van de partner is op het mogelijke verschil tussen normen aangaande verplichtingen naar ouders. Deze analyse komt overeen met de analyse uit stap drie, maar in plaats van 'single' wordt nu 'Poolse partner' toegevoegd, de referentie variabele hierbij is 'Nederlandse partner'.

Resultaten

Beschrijving

Tabel 1 geeft een beschrijving van de respondenten uit zowel het GGS in Polen en Nederland als het FPN survey. Na een selectie op leeftijd (18-58 jaar) en het verwijderen van de respondenten die niet op alle vragen antwoord hebben gegeven, blijven in het GGS in Polen 13217 respondenten over, hiervan is 56% vrouw en 44% man. De gemiddelde leeftijd van de respondenten is 39 jaar. Met betrekking tot het opleidingsniveau heeft 12% aangegeven een lage opleiding te hebben afgerond, 65% heeft een opleidingsniveau afgerond die in de categorie 'midden' valt en 23% van de respondenten heeft een hoog opleidingsniveau. Bij de vraag naar normen aangaande verplichtingen naar ouders is het gemiddelde antwoord 3,78, de antwoordmogelijkheden bij deze vraag variëren van 1 tot en met 5, dit betekent dat de normen van de respondenten uit het GGS survey in Polen gemiddeld sterk zijn.

Bij het GGS uit Nederland blijven na een selectie op leeftijd 5651 respondenten over. De respondenten die niet op alle vragen antwoord hebben gegeven zijn verwijderd. Van de respondenten is 59% vrouw en 41% man, de gemiddelde leeftijd is 40,5 jaar. Wat betreft het opleidingsniveau geeft 29% aan een laag opleidingsniveau te hebben afgerond en 35% van de respondenten heeft aangegeven dat zij een opleiding hebben afgerond welke in de categorie 'midden' valt. Tot slot heeft 36% aangegeven dat zij een hoog opleidingsniveau hebben behaald. Nederlandse respondenten hebben op de vraag naar normen aangaande verplichtingen naar ouders een gemiddeld antwoord van 2,87. Op een schaal van 1 tot en met 5 betekent dit dat zij hun normen als niet sterk en niet zwak waarderen.

Na een selectie op de nationaliteit van de eventuele partner (Poolse of Nederlandse) en het verwijderen van twee respondenten die niet binnen de leeftijdscategorie vallen, blijven 1068 respondenten over in het FPN survey. Van de geselecteerde respondenten is 58% vrouw en 42% man, de gemiddelde leeftijd is 33 jaar. Met betrekking tot opleidingsniveau heeft 25% van de respondenten aangegeven dat zij een laag opleidingsniveau hebben behaald, 49% geeft aan een opleidingsniveau te hebben die in de categorie 'midden' valt en 25% van de respondenten heeft een hoog opleidingsniveau. Respondenten uit het FPN survey hebben een gemiddelde van 3,65 bij de vraag naar normen aangaande verplichtingen naar ouders, hierbij variëren de antwoorden van 1 tot en met 5, dit betekent dat hun normen redelijk sterk zijn. Bij het FPN survey is ook gevraagd naar migratiegerelateerde factoren. Gemiddeld wonen de FPN respondenten 5,43 jaar in Nederland, hun Nederlandse taalvaardigheid schatten de respondenten gemiddeld in op 2,75 op een schaal van 1

tot en met 5, dit betekent dat zij hun taalniveau waarderen als niet goed en niet slecht. Van de respondenten geeft 16% aan geen partner te hebben, dit betekent dat 84% van de respondenten wel een partner heeft. Van de respondenten met een Poolse of Nederlandse partner heeft 86% van de respondenten een Poolse partner en 14% een Nederlandse partner. Bij het FPN survey is op alle vragen antwoord gegeven, er zijn geen missende antwoorden.

Vanuit de beschrijvende resultaten komt naar voren dat de gemiddelde normen van respondenten uit het GGS in Polen en het FPN survey met elkaar overeenkomen, de normen van de Nederlandse respondenten zijn duidelijk minder sterk. Met betrekking tot leeftijd blijkt dat respondenten uit het GGS in Polen en Nederland gemiddeld 6 en 7 jaar ouder zijn dan respondenten uit het FPN survey. De verdeling in geslacht komt in alle datasets redelijk overeen. Wat betreft het opleidingsniveau is de groep midden opgeleiden onder de respondenten uit het GGS in Polen aanzienlijk groter dan uit het GGS in Nederland. Het FPN survey zit met de percentages qua opleidingsniveau tussen het GGS in Polen en het GGS in Nederland in. De verschillen tussen de datasets worden meegenomen in het beoordelen van de resultaten.

Tabel 1

Beschrijvende resultaten vanuit het GGS en het FPN survey over leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, normen, tijd in Nederland, taalvaardigheid, single, Poolse partner en Nederlandse partner.

Variabele	GGS-PL				GGS-NL				FPN			
	N	Gem.	Range	SD	N	Gem.	Range	SD	N	Gem.	Range	SD
Leeftijd	13217	39,4	18-58	12,05	5651	40,5	18-58	10,26	1068	33,0	21-58	7,21
Man	13217	0,44	0-1	-	5651	0,41	0-1	-	1068	0,42	0-1	-
Opleiding												
Laag	13217	0,12	0-1	-	5651	0,29	0-1	-	1068	0,25	0-1	-
Midden	13217	0,65	0-1	-	5651	0,35	0-1	-	1068	0,49	0-1	-
Hoog	13217	0,23	0-1	-	5651	0,36	0-1	-	1068	0,25	1-5	-
Normen	13217	3,78	1-5	0,61	5651	2,87	0-1	0,83	1068	3,65	1-5	0,73
Tijd in Nederland									1068	5,43	0-22	3,27
Taalvaardigheid									1068	2,75	1-5	1,06
Single									1068	0,16	0-1	-
Nationaliteit partner												
Pools									902	0,86	0-1	-
Nederlands									902	0,14	0-1	-

Bron: GGS in Polen(2010), GGS in Nederland(2003) & FPN survey (2016)

Multivariate analyse

In Tabel 2 staan per model de resultaten van de analyses beschreven. Hier wordt per variabele de regressie coëfficiënt (β) en de standaard error (SE) genoemd, daarnaast wordt aangeduid of de uitkomst significant is. In model 1 staan de resultaten beschreven van de toetsing van het verband tussen de afhankelijke variabele met betrekking tot de normen aangaande verplichtingen naar ouders en de controlevariabelen (leeftijd, geslacht en opleidingsniveau). Vanuit de analyse komt naar voren dat er een significant en negatief verband bestaat tussen normen en leeftijd ($\beta=-0,007$, $p<0,001$). Dit betekent dat gemiddeld genomen de normen aangaande verplichtingen naar ouders minder sterk worden, naarmate de leeftijd toeneemt. De normen zijn gemeten op een schaal van 1 tot en met 5, een afname van 0,007 per jaar is dus een kleine vermindering van normen. Dit resultaat komt overeen met wat Rossi en Rossi (1990) beschreven hebben, zij stellen dat jongere personen sterkere normen aangaande verplichtingen naar ouders hebben dan personen die ouder zijn. Dit verklaren zij doordat jongere personen hun kindertijd waarin hun ouders hen verzorgden nog goed herinneren, waardoor zij de noodzaak voelen om iets terug te doen voor hun ouders. Het verband tussen normen en een lage opleiding is positief en significant ($\beta=0,041$, $p<0,05$). Ten opzichte van de referentiegroep, hoger opgeleiden, betekent dit dat personen met een lage opleiding gemiddeld genomen sterkere normen aangaande verplichtingen naar ouders hebben dan hoger opgeleiden. Tussen normen en een midden opleiding is het verband ook positief en significant ($\beta=0,265$, $p<0,001$). In vergelijking met hoger opgeleiden bestaat er gemiddeld genomen voor personen met een midden opleiding, een sterker verband tussen hun opleiding en de normen aangaande verplichtingen naar ouders. Deze resultaten komen niet overeen met de uitkomsten van het onderzoek van Dykstra en Fokkema (2012), zij stellen dat personen met een lage opleiding sterkere normen aangaande verplichtingen naar ouders hebben, dan personen met een hoge opleiding. Tussen de normen aangaande verplichtingen naar ouders en het geslacht van de respondenten is een negatief en significant verband gevonden ($\beta=-0,080$, $p<0,001$). Dit betekent dat mannen gemiddeld genomen minder sterke normen aangaande verplichtingen naar ouders hebben, dan vrouwen. Dit resultaat wordt in eerdere onderzoeken bevestigd (Van Gaalen & Dykstra, 2006; Rossi & Rossi, 1990).

In de analyse bij model 2 is getoetst in hoeverre de normen aangaande verplichtingen naar ouders van Poolse migranten verschillen van de normen van inwoners van Polen en Nederland. Vanuit de analyse komt naar voren dat gecontroleerd voor de leeftijd, het geslacht en het opleidingsniveau, een significant en

positief verband bestaat tussen de normen aangaande verplichtingen naar ouders en de Poolse afkomst ($\beta=0,169$, $p=<0,001$). Dit betekent dat de normen aangaande verplichtingen naar ouders van inwoners in Polen gemiddeld genomen sterker zijn dan normen van Poolse migranten in Nederland. Aangezien normen gemeten zijn op een schaal van 1 tot en met 5 betekent dit dat er een klein verschil is tussen normen aangaande verplichtingen naar ouders van Poolse migranten en inwoners van Polen. Daarnaast komt in de analyse naar voren dat er een significant en negatief verband bestaat tussen de normen aangaande verplichtingen naar ouders en de Nederlandse afkomst ($\beta=-0,739$, $p=<0,001$). Dit betekent dat inwoners van Nederland gemiddeld minder sterke normen aangaande verplichtingen naar ouders hebben dan Poolse migranten in Nederland. Vanuit deze resultaten kan hypothese 1a, die stelt dat normen van Poolse inwoners en Poolse migranten gelijk zijn, verworpen worden. Hypothese 1b, welke stelt dat normen van migranten minder sterk zijn dan normen van Poolse inwoners kan aangenomen worden.

De analyse waarvan de resultaten beschreven staan in model 3 is alleen met respondenten uit het FPN survey gedaan. Er is getoetst welk verband er bestaat tussen migratie gerelateerde factoren en normen aangaande verplichtingen naar ouders. Er is geen verband gevonden tussen de tijd dat Poolse migranten in Nederland wonen en hun normen aangaande verplichtingen naar ouders ($\beta=-0,007$, $p=>0,05$). Dit betekent dat hypothese 2, welke stelt dat naarmate Poolse migranten langer in Nederland wonen, zij minder sterkere normen aangaande verplichtingen naar ouders hebben, niet aangenomen kan worden. Er is wel een verband gevonden tussen de mate waarin Poolse migranten de Nederlandse taal beheersen en hun normen aangaande verplichtingen naar ouders, dit verband is negatief en significant ($\beta=-0,086$ $p=<0,001$). De Nederlandse taalvaardigheid en de normen zijn gemeten op een schaal van 1 tot en met 5, dit betekent dat een goede beheersing van de Nederlandse taal voor een lichte verzwakking met betrekking tot de normen aangaande verplichtingen naar ouders zorgt. Deze uitkomst betekent dat hypothese 3, waarin verwacht wordt dat Poolse migranten die de Nederlandse taal goed beheersen, minder sterke normen aangaande verplichtingen naar ouders hebben dan Poolse migranten die de Nederlandse taal niet goed beheersen, aangenomen kan worden. Dit komt overeen met de uitkomsten van het onderzoek van de Valk en Schans (2008), zij vonden een verband tussen de normen aangaande verplichtingen naar ouders van migranten uit Marokko en Turkije en hun Nederlandse taalvaardigheid. Met betrekking tot de burgerlijke staat van Poolse migranten is geen significant verband gevonden tussen het single zijn en de normen aangaande verplichtingen naar ouders

($\beta=0,072$, $p>0,05$). Hypothese 4, waarin verwacht wordt dat Poolse migranten zonder partner sterkere normen aangaande verplichtingen naar ouders hebben dan Poolse migranten met partner kan daarom niet aangenomen worden. Tot slot is in de analyse die te vinden is in model 4 getoetst wat de invloed van de nationaliteit van de eventuele partner op de normen aangaande verplichtingen naar ouders is. Er is een positief en significant verband gevonden tussen het hebben van een Poolse partner en de normen aangaande verplichtingen naar ouders ($\beta=0,167$, $p<0,05$). Ten opzichte van de referentiegroep Poolse migranten met een Nederlandse partner, zijn de normen van migranten met een Poolse partner sterker. Dit betekent dat hypothese 5 waarin verwacht wordt dat Poolse migranten met een Nederlandse partner, minder sterke normen aangaande verplichtingen naar ouders hebben dan migranten met een Poolse partner, aangenomen kan worden. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat migranten die een relatie aangaan met een partner uit het vestigingsland minder sterke banden krijgen met het land van herkomst, dan migranten die een relatie aangaan met iemand uit het land van herkomst (Karpinska & Dykstra, *fortcoming*).

Tabel 2

Uitkomsten van de multivariate regressie analyse (Constante: normen).

	Model 1		Model 2		Model 3		Model 4	
	β	SE	β	SE	β	SE	β	SE
Leeftijd	-0,007***	0,000	-0,005***	0,000	-0,014***	0,003	-0,015***	0,004
Man	-0,080***	0,010	0,059***	0,010	-0,045	0,045	-0,050	0,051
<i>Opleidingsniveau</i>								
Laag	0,041*	0,017	0,120***	0,015	0,129*	0,066	0,128	0,072
Midden	0,265***	0,013	0,077***	0,012	0,200***	0,054	0,175**	0,061
Hoog (ref)								
<i>Afkomst</i>								
Pool			0,169***	0,022				
Nederlander			-0,739***	0,023				
Poolse migrant (ref)								
Tijd in Nederland					-0,007	0,008	-0,008	0,008
Taalvaardigheid					-0,086***	0,023	-0,074**	0,027
Single					0,072	0,060		
<i>Nationaliteit partner</i>								
Poolse partner							0,167*	0,076
Nederlandse partner (ref)								
Constante	3,744***	0,026	3,728***	0,026	4,251***	0,125	4,129***	0,162
	Adj. R ² 0,036		Adj. R ² 0,272		Adj. R ² 0,053		Adj. R ² 0,061	

***: $p<0,001$, **: $p<0,01$, *: $p<0,05$

Bron: GGS Polen (2010), GGS Nederland (2003) & FPN (2016)

Conclusie en discussie

In dit onderzoek stond de vraag centraal in hoeverre de normen aangaande verplichtingen naar ouders van Poolse migranten verschillen ten opzichte van de normen van inwoners van Polen en Nederland. Daarnaast is onderzocht welke rol migratie gerelateerde factoren spelen in de mogelijke verschillen tussen deze groepen. Om deze vraag te beantwoorden is een unieke vergelijking gemaakt tussen de normen aangaande verplichtingen naar ouders van Poolse migranten in Nederland en inwoners van Polen en Nederland. Er is gebruik gemaakt van het *Gender and Generation* survey die afgenomen is in Polen en in Nederland; om zicht te krijgen op de normen van Poolse migranten is het *Family of Poles in the Netherlands* survey gebruikt.

Vanuit de resultaten is naar voren gekomen dat Poolse migranten gemiddeld minder sterke normen aangaande verplichtingen naar ouders hebben dan inwoners van Polen. Dit komt overeen met wat er voorafgaand aan het onderzoek op basis van de literatuur werd verwacht. Echter, is het verschil tussen de normen aangaande verplichtingen naar ouders tussen Poolse migranten in Nederland en inwoners van Polen dusdanig klein, dat normen van Poolse migranten en inwoners van Polen in de praktijk mogelijk weinig van elkaar verschillen. Tussen normen aangaande verplichtingen naar ouders van Poolse migranten en Nederlanders is het verschil groter. Poolse migranten hebben gemiddeld sterkere normen aangaande verplichtingen naar ouders dan Nederlanders. Vanuit de resultaten kan daarom geconcludeerd worden dat de normen van Poolse migranten meer lijken op de normen van inwoners van Polen dan van inwoners van Nederland. Dit betekent dat Poolse migranten in Nederland zich sterk lijken te committeren aan de Poolse cultuur en opvattingen. Een mogelijke verklaring hiervoor zou de relatief korte verblijfsduur in Nederland kunnen zijn, Poolse migranten zijn namelijk een nieuwe migrantengroep in Nederland. In de analyse komt naar voren dat de ondervraagde respondenten gemiddeld genomen ruim 5 jaar in Nederland wonen. Het is mogelijk dat de normen aangaande verplichtingen naar ouders meer verschillen op het moment dat Poolse migranten langer in Nederland wonen. Echter, om dit vast te stellen is vervolgonderzoek nodig.

Naast de verschillen in normen tussen Poolse migranten en inwoners van Polen en Nederland is ook gekeken naar de rol van migratie gerelateerde factoren bij verschillen in de normen aangaande verplichtingen naar ouders. Dit is gedaan door de normen van Poolse migranten onderling te vergelijken. Hierbij is naar voren gekomen dat Poolse migranten welke de Nederlandse taal goed spreken, minder

sterke normen hebben aangaande verplichtingen naar ouders dan Poolse migranten die de Nederlandse taal niet goed spreken. Dit resultaat komt overeen met de verwachting voorafgaand aan dit onderzoek, die gemaakt is op basis van eerdere onderzoeken naar de invloed van taalvaardigheid op de normen van migrantengroepen in Nederland (Van Tubergen, 2006; de Valk & Schans, 2008). Dit betekent dat het acculturatieproces van Poolse migranten wat betreft taalvaardigheid te vergelijken is met andere migrantengroepen in Nederland. Een mogelijke verklaring voor de invloed van taalvaardigheid zou kunnen zijn dat Poolse migranten die de Nederlandse taal slecht spreken een Pools sprekend netwerk hebben. Hierdoor komen zij in aanraking met Poolse normen en worden hun normen niet beïnvloed door de Nederlandse normen aangaande verplichtingen naar ouders. Poolse migranten die wel goed Nederlands spreken komen daarentegen in aanraking met de Nederlandse normen en kunnen hierdoor beïnvloed worden.

Naast de invloed van taalvaardigheid, is vanuit de resultaten duidelijk geworden dat de nationaliteit van de partner van invloed is op de normen aangaande verplichtingen naar ouders. Poolse migranten met een Poolse partner hebben namelijk sterkere normen aangaande verplichtingen naar ouders dan Poolse migranten met een Nederlandse partner. Dit zou verklaard kunnen worden doordat Poolse migranten met een Poolse partner meer in aanraking komen met Poolse normen dan Poolse migranten met een Nederlandse partner. Hierdoor worden de Poolse normen in stand gehouden. Wat zowel bij de resultaten met betrekking tot taalvaardigheid als de nationaliteit van de partner naar voren komt is het belang van sociale contacten en de omgeving bij de verschillen tussen normen van Poolse migranten. Het hebben van sociale contacten met personen uit het land van herkomst, middels een liefdesrelatie of door communicatie in dezelfde taal, lijkt ervoor te zorgen dat normen aangaande verplichtingen naar ouders sterk zijn. Echter, als Poolse migranten door de taal of de liefde in aanraking komen met personen uit het vestigingsland kunnen hun normen aangaande verplichtingen naar ouders mogelijk aangepast worden. Deze resultaten komen niet overeen met de socialisatiehypothese, welke stelt dat normen gevormd worden in de kindertijd en later niet meer worden beïnvloedt door omgevingsfactoren (Waller, Berrington & Raymer, 2012; Milewski, 2007).

Dit onderzoek is een unieke verkenning en inleiding naar verschillen tussen normen van Poolse migranten in Nederland en inwoners van Polen en Nederland. De resultaten geeft inzicht in hoe deze groepen zich wat betreft normen aangaande verplichtingen naar ouders, tot elkaar verhouden. Daarnaast geven de resultaten aan

de hand van taalvaardigheid en nationaliteit van de partner mogelijke verklaringen voor de onderlinge verschillen tussen Poolse migranten. Dit onderzoek geeft beleidmakers een verkennende inleiding in het acculturatieproces van deze nieuwe migrantengroep in Nederland, zij kunnen hun beleid hierop afstemmen. Aanbevolen wordt om de Poolse migranten in tijd te volgen, zodat er getoetst kan worden hoe de normen mogelijk veranderen en hoe de verschillen tussen de groepen zich ontwikkelen.

Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van drie datasets, waarin vergelijkbare vragen zijn gesteld aan Poolse migranten in Nederland, Poolse inwoners en Nederlandse inwoners. Deze onderzoeken zijn op verschillende momenten in tijd afgenomen. Het kan zijn dat in de loop van de tijd de normen aangaande verplichtingen naar ouders van Poolse en Nederlandse inwoners anders zijn geworden. Echter, is de verwachting dat deze normen niet zodanig zijn veranderd dat dit andere uitkomsten van het onderzoek geeft. Daarnaast is de dataset die in dit onderzoek het meest centraal stond, namelijk de *Family of Poles in the Netherlands* survey, recent afgenomen, waardoor de uitkomsten actueel zijn. Niet alle resultaten waren significant, hierdoor konden er geen uitspraken gedaan worden over de invloed van de duur welke de Poolse migrant in Nederland woont en de invloed van het hebben van een partner op de normen aangaande verplichtingen naar ouders. Aangezien vanuit de literatuur wel verwacht wordt dat deze twee zaken invloed kunnen hebben op de normen, wordt aanbevolen om in vervolgonderzoeken deze twee factoren opnieuw te toetsen in de hoop dat er dan wel significante resultaten gerapporteerd kunnen worden.

Literatuur

- Alba, R. & Nee, V. (1997). Rethinking assimilation for a new era of immigration. *International Migration Review*, 31(4), 826-874.
- Baldassar, L., Nedelcu, M., Merla, L., & Wilding, R. (2016). ICT-bases Co-presence Families and Communities: Challenging the Permisse of Face-to-face Proximity in Sustaining Relationships. *Global Networks*, 16(2), 133-144.
- Baldock, C.V. (2000). Immigrants and Their Parents: Caregiving from a Distance. *Journal of Family Issues*, 21(2), 205-224.
- Berry, J.W. (2008). Globalisation and Acculturation. *International Journal of Intercultural Relations*, 33(4), 328-336.
- Bordone, V. & Valk, H.A.G. de, (2016). Intergenerational support among migrant families in Europe. *European Journal of Ageing*, 13, 259-270.

- Broese van Groenou, M. (2005). Delen in de zorg: De rol van broers en zussen in de zorg van kinderen voor hun ouders. In: A. de Boer (red.), *Kijk op informele zorg* (pp. 61-74). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- CBS (2016). *150 duizend inwoners van Poolse afkomst*. Geraadpleegd op 25 februari 2017, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2016/24/150-duizend-inwoners-van-poolse-herkomst>
- Cleveland, M., Laroche, M., Pons, F., & Kastoun, R. (2009). Acculturation and consumption: Textures of cultural adaptation. *International Journal of Intercultural Relations*, *33*, 196-212.
- Dribe, M., & Lundh, C. (2008). Intermarriage and Immigrant Integration in Sweden: An Exploratory Analysis. *Acta Sociologica*, *51*(4), 329-354.
- Dykstra, P.A. & Fokkema, T. (2007). Persoonlijke zorgnormen: bereidheid te geven én te ontvangen. In A. de Boer (red.), *Toekomstverkenning informele zorg*. (pp. 122-142) Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Dykstra, P.A. & Fokkema, T. (2012). Norms of Filial Obligation in the Netherlands. *Population*, *67*(1), 97-122.
- Gaalen, R.I. van, & Dykstra, P.A. (2006). Solidarity and Conflict Between Adult Children and Parents: A Latent Class Analysis. *Journal of Marriage and Family* *68*(4), 947-960.
- Gans, D., & Silverstein, M. (2006). Norms of filial responsibility for aging parents across time and generations. *Journal of Marriage and Family*, *68*(4), 961-976.
- Iakovou, M. & Skew, A.J. (2011). Household Composition across the new Europe: Where Do the New Member States Fit in? *Demographic Research*, *25*, 465-490.
- Karpinska, K., Dykstra, P.A., & Fokkema, T. (2016). Families of Poles in the Netherlands (FPN) survey. Wave 1. DANS. DOI: <http://dx.doi.org/10.17026/danszep-et7y>
- Karpinska, K. & Dykstra, P.A. (Fortcoming) Intergenerational ties across borders: a typology of the relationships between Polish migrants in the Netherlands and their ageing parents. Fortcoming in: *Journal of Ethnic and Migration studies*.
- Kleinepier, T., Valk, H. A. G. de, & Gaalen, R. van, (2015). Life paths of Polish migrants in the Netherlands: Timing and sequencing of events. *European Journal of Population*, *31*(2), 155-179.
- Lan, P.C. (2002). Subcontracting Filial Piety: Care in Ethnic Chinese immigrant Families in California. *Journal of Family Issues*, *23*(7), 812-835.

- Merz, E.M., Özeke-Kocabas, E., Oort, F.J., & Schuengel, C. (2009). Intergenerational Family Solidarity: Value Differences Between Immigrant Groups and Generations. *Journal of Family Psychology, 23*(3), 291-300.
- Milewski, N. (2007). First child of immigrant workers and their descendants in West Germany: Interrelation of events, disruption, or adaption? *Demographic Research, 17*(29), 859-895.
- Phalet, K., & Schönplflug, U. (2001). Intergenerational Transmission of Collectivism and Achievement Values in Two Acculturation Contexts. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 32*(2), 186-201.
- Rossi, A.S., & Rossi, P. H. (1990). *Of human bonding. Parent-child relation across the life course*. New York: Aldine de Gruyter.
- Schans, D., & Valk, H. de, (2011). Filial obligations among immigrants and native Dutch: A comparison of perceptions and behaviour among ethnic groups and generations. In A. Kraler, E. Kofman, M. Kohl & C. Schmoll (Eds.), *Gender, Generations and Family in International Migration*. (pp. 99-118). Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Snel, E., Faber, M., & Engbersen, G. (2015). To stay or return? Explaining return intentions of central and eastern european labour migrants. *Central and Eastern European labour migrants, 4*(2), 5-24 .
- Sociaal en Cultureel Planbureau (2011). *Poolse migranten*. Den Haag: SCP.
- Tubergen, F. van, (2006). *Immigrant Integration: A Cross-National Study*. New York: LFB Scholarly Publishing.
- United Nations 2005. Generations & Gender Programme: Survey Instruments. New York and Geneva: UN, 2005.
- Valk, H. A. G. de, & Schans, J.M.D. (2008). They ought to do this for their parents: perceptions of filial obligations among immigrant and Dutch older people. *Ageing and Society, 28*(1), 49-66.
- Vatterrott, A. (2015). Socialisation of Institutional Context: What Determines the First and Second Birth Behaviour of East-West German Migrants? *European Journal of Population, 31*(4), 383-415.
- Waller, L., Berrington, A., & Raymer, J. (2012). *Understanding recent migrant fertility in the United Kingdom*. Southampton: ESRC Centre for Population Change Working.
- Waller, L., Berrington, A., & Raymer, J. (2014). New insights into the fertility patterns of recent Polish migrants in the United Kingdom. *Journal of Populations Research, 31*(2), pp 131-150.

